

УДК 394.25+394.3)(669.1)(045)

Джой Чидінма Отуоньє

здобувач Київського національного університету культури і мистецтв

КАРНАВАЛЬНО-ТАНЦЮВАЛЬНА КУЛЬТУРА НАРОДУ НІГЕРІЇ

Стаття розкриває історичний аналіз зародження і розвиток танцювальної, театральної-карнавальної культури Нігерії.

Ключові слова: історія, аналіз, розвиток, Нігерія, карнавал, театр.

Статья рассматривает исторический анализ зарождения и развития танцевальной, театрально-карнавальной культуры Нигерии.

Ключевые слова: история, анализ, развитие, Нигерия, маскарад, театр.

The article reveals the historical analysis of the emergence and development of dance, theatre and carnival culture of Nigeria.

Key words: History, analyze, development, Nigeria, masquerade, theatre.

Історіографію з проблеми загальної історії та культури Африки, у тому числі Нігерії, зокрема, складають видання Н. Е. Григоровича, В. Мириманова, Г.А. Чернової, В.Н. Вавилової, Н.Б. Кочаковой, Л.Н. Прітітковського, І.В. Следзевського, Бікой Чарльз, Уганда Мазру Алі, В.О. Олорунтімехін, Ремі Адемол Адедокін та ін. Основну базу дослідження склали видання зарубіжної історіографії, зокрема московські академічні видання, нігерійські та ін.

З появою великих міст активізувалось і закріплення національного самовизначення театру в Нігерії. У багатьох районах проводились свята і фестивалі, в програму яких входили карнавальні дійства, обрядові ігри і танцювальні вистави. При цьому, вплив міфологічних тем і образів помітно відобразився на виставах і виражав їх ідейно-образний зміст.

Таким чином, ще з початку ХХ ст. зародження театральної культури формувалось в центральних містах Нігерії. Відомо, що з 1903 по 1912 рр. в місті Лагосі і в сусідніх з ним містах народом йоруба був поставлений цілий ряд аматорських вистав, авторами яких були самі учасники. У більшості випадків це були п'єси на історичні теми, що відображали героїчне минуле народу. Вистави включали в себе багато музики і співу, що допомагало їм підкреслити національний колорит. Критики назвали цю форму вистави «оперою йоруба» [2].

В драматургії, як і в поезії, з більшим підґрунтям, ніж у прозі, можна було говорити про непостійність словесної та писемної літературної традиції. Деякі види африканського фольклору такі, як пісні, а також фольклор народних свят та карнавалів, виявились настільки національними, що отримали новий зміст, але при цьому зберегли стару структуру. В той же час, така творча розробка фольклорних форм в національній поезії й драматургії забезпечувала тісний контакт з читальною та глядацькою аудиторією.

Великою самобутністю і яскраво вираженим національним колоритом відрізнявся нігерійський музикально-драматичний театр, в якому драматичні діалоги були співзвучні

з піснями і танцями, причому музичне супроводження надавалось тільки тим епізодам, в яких музика реалістично виправдана, наприклад, танцям, обрядам, окремим церемоніям. Особливо точно така постановка була виявлена у виставах, які відображали минуле, традиційне повсякденне життя.

Фольклор багатьох народів Африки поклав початок багатьом та численним формам, видам і стилям танцювального мистецтва. Тож, африканський танець відноситься до найдавніших проявів художньої діяльності людини [3].

Багато століть традиційна танцювальна культура Африки зберігала свою розповсюдженість, етнічну першооснову і реалізм жанрів та характерні індивідуальні риси мистецтва окремих народів. Танці відрізнялись надзвичайною яскравістю, красою, життєвістю, а також глибокою драматичною основою. Бережно зберігався досвід майстрів-танцівників, мистецтво яких століттями відображало суспільно важливі події. Під час історичного розвитку танець проходив шлях від найпростіших до більш складних форм, необхідних для вираження всіх сторін духовного життя людини. Це підтверджували перші результати вивчення хореографічного мистецтва африканських народів. Історія африканської культури показує, що хореографічні структури розвивались за загальними закономірностями і набули рис, що характерні для поясового мистецтва інших народів світу [4].

Дані археології і етнографії свідчать про те, що африканські народи здавна користувались театральними танцювальними формами для вираження своїх почуттів.

Період колоніального стану Африканського континенту не знищив народні танцювальні види африканської культури, які зберігались в кожній етнічній групі населення у вигляді обрядів і традицій як на рівні сімейних, так і на рівні всенародних гулянь і вистав. В той період колонізатори намагалися, з одного боку, відобразити її примітивною, з іншої – використовувати її для укріплення свого керування та впливу на духовне життя народів континенту, виходячи з того, яке значення мала африканська музична культура для відображення національної самосвідомості, ідеології і місцевої традиції. Намагаючись утримати контроль над розумами африканців, в 50–60-ті рр. ХХ ст. колоніальна влада підтримувала любительське мистецтво, робила все необхідне для створення танцювальних груп, драм кружків, хорів. При цьому, активно використовувались створені ними культурні центри та інші організації з метою розповсюдження та насадження західних культурних цінностей і орієнтирів [5].

У цей час, демократично налаштована інтелігенція підтримувала і пропагувала найкращі зразки мистецтва африканських народів як в Європі, так і в Америці. Наприклад, адміністрація Театру націй в Парижі формувала і відбирала найбільш яскраві танцювальні фольклорні колективи і окремих майстрів, створюючи програми залежно від смаків і вимог європейського глядача. На перший план вийшли релігійні обряди, придворне мистецтво, занадто підкреслювали еротичний бік танцю. В таких екзотичних уявленнях сучасність була виключена, не допускалось і натяку на відображення політичних тенденцій.

У 60-ті рр. ХХ ст. у багатьох країнах Африки формувались танцювальні колективи любителів, традиційних танцівників, співаків і музикантів, котрі приходили із сіл, коледжів та університетів. Багаточисельні ансамблі такого роду створювались зазвичай

для виступу на традиційних святах і фестивалях. З 1968 р. в межах Ібаданського університету Нігерії постійно проводились театральні-хореографічні національні фестивалі. З 1970 р. в центральних містах Нігерії відбувались щорічні загальнонігерійські фестивалі мистецтва, а з 1977 р. всесвітній фестиваль негроафриканського мистецтва і культури.

У роки незалежності хореографічне мистецтво, зокрема, традиційний танець нігерійців, розвивався у двох напрямках. Один із них – танець, який можна було б назвати «цеховий», або «професійний», тобто якісно досконалим, який мав школу і систему підготовки засобів художнього вираження. Другий напрям розвитку хореографії склався на основі народного танцю, іншими словами, відбулось відродження народного танцювально-музикального етнічного мистецтва. В період незалежності обидва ці напрями об'єдналися у єдиний хореографічний комплекс і яскраво проявилися в конкретних формах танців, що мають обов'язкові соціальні функції і класифікуються за принципом ідейно-художнього змісту місцевої африканської танцювальної культури. В африканських народів широко були представлені різноманітні види танців, серед них важливе місце зайняли ритуальні, релігійно-магічні, пов'язані з народженням дітей, шлюбом, трудовою діяльністю, а також тотемні, мисливські, воєнні, дівочі, жіночі, чоловічі та ін. Танцювальними обрядами супроводжувались знаменні події у житті нігерійського суспільства, особливо відрізнялись такі події як народження дитини, укладання шлюбу, перехід із одного вікового класу в інший та ін. Танці були присвячені історичним датам чи політичним подіям місцевого значення, наприклад, інтронізації вождів, вибору старійшин, прийому важливих гостей [1].

Протягом часу формувались стійкі форми танцювального фольклору, в їх зміст були закладені глибокі і всебічні психоетнічні духовні форми співпереживань добра і зла, прекрасного і трагічного, зв'язки між різними фольклорними жанрами, театралізованим дійством, ритуальні драми, де танець довгі століття був не тільки супроводжуючим елементом, але й одним із основних засобів норм життя кожної людини і суспільства в цілому, навіть в найпримітивніших хореографічних проявах.

Драматична образність і лексика африканського танцю були дуже виразні, легко сприймалися ідеї та емоції, що передавались танцівником. Багатогранність танцювальних форм проявлялась як на внутрішньому рівні, так і в драматургічному різноманітті. Нерідко танець розвивався за законами контрастності образів при співставленні персонажів – добра і зла, воїна і ворога, мисливця і хижака та ін. Емоційно танець представляв собою ланцюжок імпровізацій, де відчуття варіаційності досягалось високохудожніми засобами вираження, тонкістю артистичних нюансів, акторською майстерністю і, звичайно, небаченою пластичністю тіла і м'язів, тобто психофізичною моторикою, унікальною підготовкою м'язового апарату [7].

Виконання танцю було пов'язане із традиціями. Великого значення в процесі створення художніх любительських колективів, організації виступів на святах і карнавалах займали спеціалісти танцю, старожили, «професіонали» общин.

Багатогранна танцювальна культура народів Нігерії була і залишається найдревнішою в тропічній Африці. Вивченню витоків і збереженню його національних етнічних основ приділяли серйозну увагу не тільки народні танцювальні колективи, але

й вищі навчальні заклади [5]. Таким центром творчих досягнень в школі танцю можна назвати Ібаданський університет, де в школі музики, драми і танцю з вивченням традиційних жанрів працювали над розвитком сучасного африканського танцю. Танцювальна група школи підбирала традиційні елементи народного танцю і нові сучасні форми. Танець зайняв одне із центральних місць всіх загальнонігерійських фестивалів, які були і залишаються одними із найважливіших у становленні і розвитку національної культури. Кожного разу при підготовці фестивалів відбирались на рівних позиціях танці різних етнічних груп Нігерії, які складали цілісність нігерійської нації. Перший нігерійський фестиваль мистецтва і культури пройшов у столиці Нігерії – в місті Лагосі у квітні 1965р., а в 1977 р. пройшов другий всесвітній фестиваль афронігерійського мистецтва і культури [8].

З появою великих міст і закріплення національної театральної діяльності в Нігерії активізувалось. Як в давні часи, у багатьох районах проводились свята і фестивалі, в програму яких входили карнавальні дійства, обрядові ігри і танцювальні вистави. Вплив міфологічних тем і образів помітно відображалось на виставах і виражало їх ідейно-образний зміст.

Таким чином, ще з початку ХХ ст. зародження театральної культури формувалось в центральних містах Нігерії. Відомо, що ще із 1903 по 1912 рр. в м. Лагос і в сусідніх з ним містах йоруба був поставлений цілий ряд аматорських вистав, авторами яких були самі учасники. У більшості випадків це були п'єси на історичні теми, що відображали героїчне минуле народу. Вистави включали в себе багато музики і співу, що допомагало їм підкреслити національний колорит. Критики назвали цю форму вистави «оперою йоруба».

У драматургії, як і в поезії, з більшим підґрунтям, ніж у прозі, можна було говорити про непостійність словесної та писемної літературної традиції. Деякі види африканського фольклору, такі як пісні, а також фольклор народних свят та карнавалів, виявились настільки національними, що вмістили новий зміст, але при цьому зберегли стару структуру. В той же час, така творча розробка фольклорних форм в національній поезії и драматургії забезпечила тісний контакт з читальною та глядацькою аудиторією.

Великою самобутністю і яскраво вираженим національним колоритом відрізнявся нігерійський музикально-драматичний театр, в якому драматичні діалоги були співзвучні з піснями і танцями, причому музичне супроводження надавалось тільки тим епізодам, в яких музика реалістично виправдана, наприклад, танцям, обрядам, окремим церемоніям. Особливо точно така постановка була виявлена у виставах, які відображали старе, традиційне повсякденне життя.

Фольклор багатьох народів Африки поклав початок багаточисельним формам, видам і стилям танцювального мистецтва. Африканський танець відноситься до найдавніших проявів художньої діяльності людини.

Багато століть традиційна танцювальна культура Африки зберігала свою розповсюдженість, етнічну першооснову і реалізм жанрів, види танців, характерні індивідуальні риси мистецтва окремих народів. Танці відрізнялись надзвичайною яскравістю, красою, життєвістю, а також глибокою драматичною основою. Бережно зберігався досвід майстрів-танцівників, мистецтво яких відображало суспільно важливі події.

Під час історичного розвитку танець проходив шлях від найпростіших до більш складних форм, необхідних для вираження всіх сторін духовного життя людини. Це підтверджували перші результати вивчення хореографічного мистецтва африканських народів. Історія африканської культури показує, що хореографічні структури зруйнувались за загальними закономірностями і набули рис, що характерні для поясового мистецтва інших народів світу.

Дані археології і етнографії свідчать про те, що африканські народи здавна користувались театральнотанцювальними формами для вираження своїх почуттів.

Період колоніального стану Африканського континенту не витер з карти народні танцювальні види африканської культури, які зберігались в кожній етнічній групі населення у вигляді обрядів і традицій як на рівні сімейних, так і на рівні всенародних гулянь і вистав. У той період колонізатори намагались, з однієї сторони, відобразити її примітивною, з іншої – використовувати для укріплення свого керування і впливати на духовне життя народів континенту, розуміючи, яке значення мала африканська музикальна культура як відображення національної самосвідомості, ідеології і місцевої традиції. Намагаючись утримати контроль над розумами африканців, в 50–60-ті рр. ХХ ст. колоніальна влада підтримувала любительську культуру, зробила все необхідне для створення танцювальних груп, драм кружків, хорів. При цьому, активно використовувались створені ними культурні центри та інші організації з ціллю розповсюдження та насадження західних культурних цінностей і орієнтирів.

У цей час, демократично налаштована інтелігенція підтримувала і пропагувала найкращі зразки культури африканських народів як в Європі, так і в Америці. Наприклад, адміністрація Театру націй в Парижі формувала і відбирала найбільш яскраві танцювальні фольклорні колективи і окремих майстрів, створюючи програми залежно від смаків і вимог європейського глядача. На перший план були висунуті релігійні обряди, придворна культура, занадто підкреслювали еротичну сторону танцю. В таких екзотичних уявленнях сучасність була виключена, не допускалось і натяку на відображення політичних тенденцій.

У 60-ті рр. ХХ ст. у багатьох країнах Африки формувались танцювальні колективи любителів, традиційних танцівників, співаків і музикантів, котрі приходили із сіл, із коледжів та університетів. Багаточисельні ансамблі такого роду створювались зазвичай для виступу на традиційних святах і фестивалях. З 1968 р. у межах Ібаданського університету Нігерії постійно проводились театральнотанцювальні національні фестивалі. З 1970 р. в центральних містах Нігерії відбулись щорічні все нігерійські фестивалі мистецтва, а з 1977 р. всесвітній фестиваль негроафриканського мистецтва і культури.

У роки незалежності хореографічне мистецтво, особливо традиційний танець нігерійців, розвивався у двох напрямках. Один із них – танець, який можна було б назвати «цеховий», або «професійний», тобто якісно досконалим, який має школу і систему підготовки засобів художнього вираження. Друге направлення розвитку хореографії склалось на основі народного танцю, іншими словами, відбулось відродження народної танцювальномузичної етнічної культури. У період незалежності обидва ці напрями зливались в єдиний хореографічний комплекс і яскраво проявлялись в конкретних

формах танців, що мають обов'язкові соціальні функції і класифікуються за принципом ідейно-художнього змісту місцевого африканського танцювального фольклору. У африканських народів широко були представлені різноманітні види танців, серед них важливе місце зайняли ритуальні, релігійно-магічні, пов'язані з народженням дітей, шлюбом, трудовою діяльністю, а також тотемні, мисливські, воєнні, дівочі, жіночі, чоловічі та ін.

Танцювальними обрядами супроводжувались знаменні події у житті нігерійського суспільства, особливо відрізнялись такі події як народження дитини, укладання шлюбу, перехід із одного вікового класу в інший та ін.

Танці були присвячені історичним датам чи політичним подіям місцевого значення – інтронізація вождів, вибір старійшин, прийом важливих гостей.

Протягом історії сформувались стійкі форми танцювального фольклору, в їх зміст закладені глибокі і усесторонні психоетнічні духовні форми співпереживань добра і зла, прекрасного і трагічного, зв'язки з різними фольклорними жанрами, театралізованим дійством, ритуальні драми, де танець довгі століття був не тільки супроводжуючим елементом, але і одним із основних засобів норм життя кожної людини і суспільства в цілому, навіть в найпримітивніших хореографічних уявленнях.

Драматична образність і лексика африканського танцю були дуже виразні, легко сприймалися ідеї та емоції, що передавались танцівником. Багатогранність танцювальних форм проявлялась як у внутрішньому рівні, так і в драматургічному різноманітті. Нерідко танець розвивався за законами контрастності образів при співставленні персонажів – добра і зла, воїна і ворога, мисливця і хижака та ін. Емоційно танець є ланцюжком імпровізацій, де відчуття варіаційності досягалось високохудожніми засобами вираження, тонкістю артистичних нюансів, акторською майстерністю і, звичайно, небаченою пластичністю тіла і м'язів, тобто психофізичною моторикою, унікальною підготовкою м'язового апарату.

Виконання танцю щільно було зв'язане з виконавчими традиціями. Великого значення під час створення художніх любительських колективів, організації виступів на святах і карнавалах займали спеціалісти танцю, старожили, «професіонали» общин.

Перший нігерійський фестиваль пройшов у столиці Нігерії – в м. Лагос у квітні 1965 р., а в 1977 р. – другий всесвітній фестиваль афронігерійського мистецтва і культури.

Багатогранна танцювальна культура народів Нігерії була і залишається найдревнішою в тропічній Африці. Вивченню витоків і збереження її національних етнічних основ приділяють серйозну увагу не тільки народні танцювальні колективи, а й вищі навчальні заклади. Таким центром творчих досягнень в школі танцю є Ібаданський університет, де працюють над вивченням та розвитком традиційних жанрів сучасної африканської культури танцю. Танцювальна група школи підбирає традиційні елементи народного танцю і нові сучасні форми. Танець зайняв одне із центральних місць всіх загальнонігерійських фестивалів, які були і залишаються одними із найважливіших чинників становлення і розвитку національної культури. Кожний раз при підготовці фестивалів відбирались на рівних позиціях танці різних етнічних груп Нігерії, які складали цілісність нігерійської нації.

Література:

1. Африка. Культурнонаследие и современность // (АН СССР. инст. Африка) Отв. ред. Р. Н. Исмаилова. – Москва : Наука, 1985. – 307 с.
2. Ерофеев Н. А. Тропическая Африка. Идеология и проблемы культуры / Н. А. Ерофеев. – Москва, 1972. – С. 222.
3. Львов Н. И. Современный театр тропической Африки / Н. И. Львов. – Москва, 1977. – С. 202.
4. Нигерия. Прошлое и настоящее. Материалы нигерийских чтений состоявшихся 20–22 окт. 1980 г. в Москве – Москва, 1981. – С. 20.
5. Отуонье Джой Чидинма. Тенденції розвитку національної культури 60–90-х рр. XX ст. / Джой Чидинма Отуонье // Наук. запис., зб. наук. праць. – Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 91.
6. Членов А. М. Проблемы современного искусства Нигерии / А. М. Членов // Азия и Африка сегодня – 1962. – № 6. – С. 7–8.
7. Bafo, kwame S. T. The cultural components of journalism and communicational Educational programes. The case of English speaking African counries. Paris, UNESCO, 1989. – CC-90/ws/9.
8. Olaruntimeline B. Olatunji. Art sandherit age as Catalysts for developmentin Africa / B. Olatunji. // centre for black and African art sand Civilization CBAAC Occasional monographs; № 19), 2010. – 28 p.
9. Thenational Creativity Fair NAFEST 90. National Council for Arts and Culture. Lagos, 1992. – P. 12.